

Agata Arkabus

Przyjemne z pożytecznym,
czyli jak rozwijać
kompetencje kluczowe w szkoleniach
dla nauczycieli przedszkoli

Tekst: **Agata Arkabus**

Doktor nauk humanistycznych z zakresu bibliologii. Ukończyła studia doktoranckie Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; absolwentka pedagogiki wczesnoszkolnej z bibliotekoznawstwem we Wszechnicy Świętokrzyskiej oraz bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach. Doświadczony nauczyciel wychowania przedszkolnego oraz pracownik Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie. Ekspert dobrych zmian w edukacji (MEN); współpracuje z instytucjami edukacyjnymi w Polsce (Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie, Regionalny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Katowicach, Śląskie Centrum Społeczeństwa Informatycznego w Katowicach, Towarzystwo Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich, Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich). Jest członkiem ogólnopolskiego serwisu E-pedagogiczna SBP, publikuje materiały metodyczne w elektronicznym czasopiśmie branżowym „Biuletyn Nauczycieli Bibliotekarzy”.

Konsultacja merytoryczna:

Anna Płusa

Redakcja i korekta:

Małgorzata Skibińska

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Małgorzata Skibińska

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wstęp	4
„Wspomaganie na piątkę”	5
„Jak zrobić dobry festyn – pedagogika zabawy”	6
Umiejętność uczenia się.....	6
Kompetencje społeczne i obywatelskie	7
Inicjatywność i przedsiębiorczość	7
Świadomość i ekspresja kulturalna	8
Kompetencje informatyczne.....	8
Podsumowanie.....	9

Wstęp

Nauczyciele zatrudnieni w przedszkolach odgrywają wyjątkowo ważną rolę w kształtowaniu prawidłowego rozwoju dziecka. Podczas pobytu dziecka w przedszkolu dbają o jego rozwój emocjonalny, społeczny, poznawczy i fizyczny. W podstawie programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego¹ znajduje się następujący zapis: „Celem wychowania przedszkolnego jest wsparcie całościowego rozwoju dziecka. Wsparcie to realizowane jest przez proces opieki, wychowania i nauczania – uczenia się, co umożliwia dziecku odkrywanie własnych możliwości, sensu działania oraz gromadzenie doświadczeń na drodze prowadzącej do prawdy, dobra i piękna. W efekcie takiego wsparcia dziecko osiąga dojrzałość do podjęcia nauki na pierwszym etapie edukacji”.

Do głównych zadań przedszkola należy m.in.:

- wspieranie wielokierunkowej aktywności dziecka przez organizację odpowiednich warunków sprzyjających jego rozwojowi;
- wspieranie samodzielnej dziecięcej eksploracji świata, dobór treści adekwatnych do jego możliwości percepcyjnych, wyobrażeń i rozumowania;
- wzmacnianie indywidualności oraz potrzeby tworzenia relacji osobowych i uczestnictwa w grupie;
- tworzenie sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną;
- kreowanie sytuacji prowadzących do poznania przez dziecko wartości i norm społecznych.

Wyżej wymienione zadania skłaniają nauczycieli do ciągłego doskonalenia się oraz podnoszenia swoich kwalifikacji. Dzięki nowo zdobytej wiedzy i umiejętnościom pedagogzy zatrudnieni w przedszkolach inicjują nowe, atrakcyjne zajęcia edukacyjne wpływające pozytywnie na rozwój dzieci.

Ważnymi elementami kształtującym rozwój zawodowy nauczyciela są kompetencje kluczowe, których każdy potrzebuje do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia². Wszystkie kompetencje kluczowe uważane są za jednakowo ważne, ponieważ każda z nich może przyczynić się do udanego życia w społeczeństwie wiedzy. Zakresy wielu spośród tych kompetencji częściowo się pokrywają i są powiązane – aspekty niezbędne w jednej dziedzinie wspomagają kompetencje w innej³.

¹ [Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej \(Dz. U. z 2017 r. poz. 356\)](#) [online, dostęp dn. 20.04.2018].

² [Co to są kompetencje kluczowe?](#) [online, dostęp dn. 25.04.2018].

³ Tamże.

Również w pracy dydaktycznej nauczyciela przedszkola wykorzystanie i rozwój kompetencji kluczowych jest bardzo ważne. Spośród ośmiu kompetencji kluczowych trudno jest wyróżnić te, które nie byłyby przydatne w spełnianiu podstawowych zadań przedszkola. Nauczyciele doskonalą się zatem i poszerzają swoją wiedzę teoretyczną i praktyczną, która jest wykorzystywana w pracy zawodowej.

„Wspomaganie na piątkę”

W roku szkolnym 2013/2014 w Częstochowie rozpoczął się nabór do projektu „Wspomaganie na piątkę” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (Priorytet III – Wysoka jakość systemu oświaty, Działania 3.5. – Kompleksowe wspomaganie rozwoju szkół, Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2014)⁴. Beneficjentem Projektu był Powiat Miasto Częstochowa. Projekt skierowany był do nauczycieli z częstochowskich szkół i przedszkoli, a realizowano go w okresie od 1 września 2013 r. do 30 czerwca 2015 roku. Jego celem była poprawa jakości oferty edukacyjnej w placówkach przez:

- doskonalenie przez nauczycieli swoich kompetencji zgodnych ze zdiagnozowanymi potrzebami;
- wzrost kompetencji dyrektorów w zakresie przeprowadzenia diagnozy potrzeb szkół/przedszkoli w obszarze doskonalenia nauczycieli i zastosowania wniosków z przeprowadzonej oceny procesu doskonalenia;
- poprawę współpracy dyrektorów szkół/przedszkoli i nauczycieli w Częstochowie w formie organizacji sieci współpracy i samokształcenia.

Cel główny został osiągnięty przez realizację następujących celów szczegółowych:

- poprawę spójności programów doskonalenia nauczycieli z potrzebami szkół/przedszkoli w Częstochowie przez opracowanie i wdrożenie Rocznych Planów Wspomagania;
- wzrost kompetencji nauczycieli szkół/przedszkoli w Częstochowie w zakresie pracy z uczestnikami przez udział w procesie doskonalenia w ramach Rocznych Planów Wspomagania;
- wzrost kompetencji dyrektorów szkół/przedszkoli w Częstochowie w zakresie przeprowadzenia diagnozy potrzeb szkół oraz przedszkoli w obszarze doskonalenia nauczycieli i zastosowania wniosków z przeprowadzonej oceny procesu doskonalenia;
- podniesienie jakości współpracy dyrektorów szkół oraz przedszkoli i nauczycieli w Częstochowie przez organizację sieci współpracy i samokształcenia;
- poprawę zdolności planowania, projektowania i realizacji procesu doskonalenia nauczycieli i dyrektorów w Częstochowie przez opracowanie i monitorowanie RPW.

⁴ www.fe.czestochowa.pl/page/2735,o-projekcie.html [online, dostęp dn. 25.04.2018].

Do projektu zakwalifikowano w sumie 56 placówek (1398 uczestników): 14 przedszkoli, 17 szkół podstawowych, 11 gimnazjów i 14 szkół ponadgimnazjalnych. Uczestnicy projektu wzięli udział m.in. w dwóch etapach RPW, w których odbyli łącznie 5376 godzin warsztatów, wykładów i konsultacji w zakresie doskonalenia nauczycieli⁵.

„Jak zrobić dobry festyn – pedagogika zabawy”

Placówką, która została zakwalifikowana do udziału w projekcie „Wspomaganie na piątkę”, było Miejskie Przedszkole nr 26 im. Krasnala Hałaby w Częstochowie. Dyrektor placówki wraz z kadrą pedagogiczną uczestniczyli w ramach projektu w różnych formach doskonalenia zawodowego. Jedną z nich był udział w warsztatach „Jak zrobić dobry festyn – pedagogika zabawy”. Warsztaty te były prowadzone przeze mnie. Podczas spotkania zapoznałam uczestników ze specyfiką przygotowania i organizacji festynu z uwzględnieniem metod pedagogiki zabawy.

Nauczyciele, uczestnicząc we wspomnianych warsztatach:

- poznali podstawy prawne związane z organizacją festynów w przedszkolu;
- utrwaliли założenia pedagogiki zabawy;
- opracowali scenariusz festynu przedszkolnego;
- wykonali relację filmową w programie Photo Story 3.

W realizacji warsztatów zastosowano następujące metody i formy pracy: wykład, dyskusję, pracę w grupach i ćwiczenia praktyczne.

Program szkolenia w swoich założeniach obejmował umiejętność rozwijania niżej wymienionych kompetencji kluczowych.

Umiejętność uczenia się

Kompetencja ta obejmuje świadomość własnego procesu uczenia się i potrzeb w tym zakresie, identyfikowanie dostępnych możliwości oraz zdolność pokonywania przeszkód na drodze do sukcesu w uczeniu się. Kompetencja ta oznacza zdobywanie, przetwarzanie i przyswajanie nowej wiedzy i umiejętności, a także poszukiwanie i korzystanie ze wskazówek⁶. W życiu zawodowym nauczyciela umiejętność uczenia się odgrywa kluczową rolę: pozwala na poszerzanie wiedzy, poznawanie atrakcyjnych metod pracy z dziećmi w różnym wieku, przekazywanie i dzielenie się zdobytą wiedzą z innymi nauczycielami, rodzicami i wychowankami przedszkola. Przygotowanie zabawy na otwartej przestrzeni dla większej liczby osób wymaga wielu przygotowań ze strony pracowników przedszkola: znajomości przepisów prawnych umożliwiających jej przygotowanie, opracowania regulaminu imprezy i scenariusza festynu, przygotowania planów budżetowych itp. Do każdego z tych etapów potrzebna jest bogata

⁵ Urząd Miasta Częstochowy, [Wspomaganie na piątkę](#) [online, dostęp dn. 26.04.2018].

⁶ M. Goetz, [Umiejętność uczenia się jako jedna z kompetencji kluczowych](#), „Trendy”, nr 4/2016 [online, dostęp dn. 20.04.2018].

wiedza, którą nauczyciele zdobywają przez samodoskonalenie się lub uczestnicząc w różnorodnych kursach i szkoleniach. Istotne jest, aby zdobyte informacje na bieżąco aktualizować lub poszerzać, co związane jest z szybkimi przemianami w każdym obszarze życia.

Kompetencje społeczne i obywatelskie

Są to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe obejmujące pełny zakres zachowań przygotowujących osoby do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym. Organizacja festynu w przedszkolu należy do inicjatyw złożonych i podejmowanych we współpracy ze społecznością przedszkolną lub środowiskiem lokalnym, a często również z instytucjami pozaoświatowymi. Głównym celem wydarzenia jest integracja społeczności przedszkola ze społecznością lokalną. Wykorzystanie przez nauczycieli kompetencji społecznych i obywatelskich na tym poziomie jest bardzo ważne, a nawet potrzebne. Należą do nich będą następujące umiejętności:

- postępowanie zgodnie z regułami zachowania ogólnie przyjętymi w różnych społeczeństwach i środowiskach;
- rozumienie i niedyskryminowanie innych ludzi;
- umiejętne porozumiewanie się w różnych środowiskach z osobami o różnym pochodzeniu, różnych zainteresowaniach i poglądach;
- wykazywanie się tolerancją i poszanowaniem odmiennych punktów widzenia;
- otwartość na współpracę i umiejętność wypracowania kompromisu⁷.

Wszystkie te umiejętności wpłyną na pozytywny wizerunek organizowanego wydarzenia, jego przebieg i postrzeganie kadry pedagogicznej. Umiejętności w zakresie kompetencji obywatelskich obejmują zdolność efektywnego zaangażowania – wraz z innymi ludźmi – w działania publiczne, okazywania solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed lokalnymi i szerszymi społecznościami.

Inicjatywność i przedsiębiorczość

Zgodnie z założeniami Strategii Lizbońskiej powyższe kompetencje powinny być postrzegane jako nowe kompetencje kluczowe, które według Komisji Europejskiej kształtowane są na wszystkich szczeblach kształcenia i wpisują się w ideę uczenia się przez całe życie. Kreatywność, innowacyjność, niezależność i inicjatywność są szczególnie ważnymi cechami, które przyczyniają się do odnoszenia sukcesów osobistych i zawodowych. W wypadku nauczycieli przedszkoli kompetencje te znajdują wyraz przede wszystkim w realizacji różnorodnych pomysłów oraz w zdolności planowania przedsięwzięć i prowadzenia ich dla osiągnięcia zamierzonych celów służących podniesieniu jakości pracy placówki, rozwojowi dzieci oraz integracji środowiska. W czasie organizacji festynu w przedszkolu, który jest przedsięwzięciem o bardzo szerokim zakresie działania, przydatne okazują się umiejętności takie jak: zarządzanie,

⁷ K. Pietrasik-Kulińska, D. Szuba, *Kształtowanie kompetencji społecznych i obywatelskich we wczesnoszkolnej edukacji przyrodniczej*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2017 [online, dostęp dn. 24.04.2018].

planowanie, organizowanie, analizowanie, komunikowanie, zdolność do pracy indywidualnej i zespołowej oraz umiejętność identyfikacji i oceny własnych mocnych i słabych stron⁸.

Świadomość i ekspresja kulturalna

Kompetencja w zakresie rozwijania świadomości i ekspresji kulturalnej jest uznaniem ważności i potrzeby kreatywnego wyrażania myśli, doświadczeń i emocji za pomocą różnych środków, włączając w to muzykę, performance, literaturę, sztuki wizualne, narzędzia informatyczne, w tym grafikę komputerową⁹. Ekspresja kulturalna jest niezbędna do rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach zawodowych. W zawodzie nauczyciela przedszkola świadomość i ekspresja kulturalna wykorzystywane są każdego dnia w pracy z dziećmi. Podstawa programowa nakłada na przedszkole obowiązek tworzenia sytuacji edukacyjnych budujących wrażliwość dziecka, w tym wrażliwość estetyczną, w odniesieniu do wielu sfer aktywności, takich jak mowa, zachowanie, ruch, środowisko, ubiór, muzyka, taniec, śpiew, teatr bądź plastyka. Kompetencje te wykorzystywane są także podczas przygotowania i organizacji różnych wydarzeń otwartych, takich jak akademie, spotkania z okazji różnych uroczystości i świąt narodowych lub festynów. Nauczyciel musi się wówczas wykazać wielką pomysłowością, aby przygotowywane zabawy dostosowane były do poziomu dzieci, wpływały na integrację uczestników oraz rozwijały ich zainteresowania kulturą.

Kompetencje informatyczne

Kompetencje informatyczne obejmują umiejętne i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Istotne są podstawowe umiejętności, takie jak stosowanie komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem internetu. Kompetencje informatyczne są związane z rozumieniem sposobu, w jaki technologie społeczeństwa informacyjnego mogą wspomagać kreatywność i innowacyjność¹⁰. Nauczyciel przedszkola wykorzystuje umiejętności informatyczne na różnym poziomie. Jest to zależne od rodzaju prowadzonych zajęć edukacyjnych w przedszkolu, tworzenia materiałów dydaktycznych przy wykorzystaniu różnych programów komputerowych, korzystaniem z portali społecznościowych w celu poszerzania wiedzy i wymiany doświadczeń itp. Rozwijanie kompetencji informatycznych jest niewątpliwie potrzebne każdemu nauczycielowi. Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych przyczynia się do szybkiego przekazywania informacji oraz podejmowania wielu inicjatyw przez wykorzystanie sieci internetowej.

⁸ *Kompetencje kluczowe* [online, dostęp dn. 23.04.2018].

⁹ H. Cholewka, A. Roguska, *Kształtowanie ekspresji kulturalnej uczniów szkół podstawowych*, „Pedagogika Społeczna”, nr 4/2015, s. 148.

¹⁰ B. Żurawska, *Kompetencje kluczowe: informator dla rodziców i opiekunów* [online, dostęp dn. 25.04.2018].

W odniesieniu do organizacji festynów kompetencje informatyczne będą potrzebne i wykorzystywane do promocji przedsięwzięcia, organizacji i planowania, podsumowania i udostępnienia relacji. Zwłaszcza podsumowanie festynu będzie elementem istotnym w jego zamknięciu organizacyjnym – zamieszczenie sprawozdania, galerii lub filmiku na stronie internetowej lub fanpage'u przedszkola pozwoli dostrzec trud włożony w jego organizację. Ważna jest w tym wypadku znajomość aplikacji i programów, które przyczynią się do powstania relacji filmowej (np. program Photo Story 3, z którym zapoznali się uczestniczki warsztatów „Jak zrobić dobry festyn – pedagogika zabawy”).

Podsumowanie

Kompetencje kluczowe można rozwijać w różny sposób, wykorzystując różnorodne metody i formy działania. Wszyscy nauczyciele muszą podnosić kwalifikacje, poszerzać swoją wiedzę i stosować nowe metody nauczania, które uatrakcyjnią będą proces dydaktyczny. Kompetencje kluczowe wyznaczają kierunek rozwoju w tym zakresie. Stanowią połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji, a w połączeniu z wiedzą zawodową będą tworzyły mocną bazę informacji praktycznych i teoretycznych. Szkolenia dedykowane nauczycielom muszą więc opierać się na głównych kierunkach polityki oświatowej państwa oraz Parlamentu Europejskiego.